

3. Ivanova N. Modern trends in higher education funding [electronic resource] / Nataliia Ivanova, Tetyana Kuznetsova, Irina Khoma // Modern Science — Moderni věda. - 2019. - № 3. - P. 44-54.
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 13 жовт. 2021 р.
5. Заклади вищої освіти | Реєстр суб'єктів освітньої діяльності. Заклади вищої освіти | Реєстр суб'єктів освітньої діяльності. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/>.
6. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ : Постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228 : станом на 13 жовт. 2021 р.
7. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності : Постанова Каб. Міністрів України від 27.08.2010 р. № 796 : станом на 13 жовт. 2021 р.
8. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII : станом на 13 жовт. 2021 р.
9. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 13 жовт. 2021 р.

Бажал Ю.М.

Національний університет «Киево-Могилянська академія»,
д.е.н., проф., зав. кафедри економічної теорії

ТРАДИЦІЙНІ НАУКОВІ ТА ОСВІТНІ ІНСТИТУЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ УКРАЇНИ

В сучасних документах державної науково-технологічної політики України, наслідуючи передовий світовий досвід, активно використовується категорія інноваційної екосистеми при формуванні цілей та завдань такої політики. Проте можна спостерігати, що дедалі більше відходить у затінок така важлива і системотворча складова даної екосистеми як розвиток традиційних, історично сформованих наукових та освітніх інституцій. Відомо, що сьогодні в Україні такі інституції знаходяться в режимі виживання. Держава не забезпечує повноцінне фінансування фундаментальних досліджень в державних академіях наук та матеріально технічну базу класичних університетів і колишніх славетних політехнічних інститутів, де багато років формувався та накопичувався інтелектуальний інженерний капітал. Фінансування в обсягах, які дозволяють цим інституціям розвиватись у відповідності до викликів часу та критеріїв міжнародної конкурентоспроможності.

Практика застосування таких критеріїв в Україні не спрямована на оцінку ефективності традиційних інституцій науки та освіти, а по суті спрямована на заохочення окремих українських учених, особливо талановиту молодь, працювати на розвиток іноземних інституцій науки та освіти. Але чи укріплює така практика науково-технологічний потенціал України? На Рисунку 1 представлено динаміку кількості науково-технічних організацій України в 2000-2019 роках [1]. Можна бачити від'ємний тренд і суттєве зменшення таких організацій.

Рисунок 1. Кількість науково-технічних організацій України в 2000-2019 рр.

Концептуальне підґрунтя політики згорання інституційного будівництва науково-технологічного потенціалу України можна продемонструвати на прикладі запропонованого МОН України у жовтні 2021 року для громадського обговорення проекту Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» (жовтень 2021) [2]. Так, у ньому передбачається, що фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів загального фонду державного бюджету спрямовується на забезпечення: розвитку інноваційної інфраструктури; реалізації інноваційних проєктів та розвитку ресурсів, необхідних для реалізації інноваційного потенціалу суб'єктів інноваційної діяльності. Причём форма такого фінансування – це надання грантів, які здійснюються на договірних засадах з проведенням конкурсного відбору за визначеними критеріями. Зрозуміло, що це не буде базове фінансування розвитку інституцій, а тільки підтримка окремих дослідників на теренах впровадження їхніх наукових розробок (у кращому випадку). Але звідки візьмуться ці перспективні наукові розробки? У «грантовому» і, навіть, у «проектному» режимі не може відбуватись ефективно формування критичної маси фахових дослідників, які будуть присвячувати своє життя науці. Саме стале існування традиційних інституцій науки і освіти завжди виконувало і виконує цю функцію. Гранти і проектне фінансування можуть бути стимулюючим додатковим інструментом управління, а не основним, на яке робиться ставка. Згаданий тип фінансування не забезпечує утворення та підтримку розвитку довгострокових кумулятивних процесів та кооперативних «спін-офф» ефектів наукової діяльності. Проте, саме ці процеси формують на осі часу сильний науково-технологічний потенціал і ці процеси забезпечуються довгостроковим існуванням традиційних інституцій науки та освіти, які стають інтелектуальним ядром сучасних інноваційних екосистем.

Переконливим доказом важливості підтримки розвитку традиційних інституцій науки та освіти стали рейтинги найбільш інноваційних університетів світу та Європи, які почали визначати інформаційне агентство «Рейтер» та агентство наукометричних рейтингів «Кларівейт Аналітікс» (Clarivate Analytics). Основними критеріальними індикаторами цих рейтингів виступають кількість цитувань патентів у інших патентах та цитування наукових публікацій у поданих патентах. Ще використовуються індикатори кількості публікацій, індексованих у The Web of Science Core Collection (WoS), їх частка із співавторами з комерційних структур, індекси цитування наукових статей і патентів (імпаکت-фактор), частка тріадних патентів – які отримали підтвердження одночасно в американському (США), Європейському та Японському патентних офісах, частка підтверджених патентів, кількість базових патентів. Вважається, що ці критерії ідентифікують потенційну комерційну цінність проведених фундаментальних досліджень [3].

На думку авторів цього рейтингу, такі індикатори чітко демонструють зв'язок між університетськими фундаментальними дослідженнями та їхнім впливом на комерціалізацію нових інноваційних технологій. Застосований статистичний метод дозволив також створити показник для визначення нового типу патенту – базовий, який обумовив ефективну комерціалізацію всього інноваційного циклу. Серед кращих інноваційних університетів ми

бачимо знамениті історичні університети, які накопичували свій освітній та науковий потенціал сотні років (див. Таблицю 1).

Це підтверджує слушність забутих в Україні ідей про значущість і важливість підтримки в освітній та науковій політиці накопиченого кумулятивного людського капіталу. Практично усі топові інноваційні університети Європи мають більш як вікову історію. Тому при формуванні української інноваційної політики важливо у першу чергу розвивати і посилювати університети та наукові центри, що історично засвідчили наявність у них кумулятивного людського капіталу, незважаючи на поточний кризовий стан. Саме в ці установи треба вкладати ресурси та формувати на їхній базі новітні управлінські інституції регіональних інноваційних екосистем.

Таблиця 1 . Вік Топ-10 найкращих європейських інноваційних університетів за рейтингом ReutersTop 100: Europe's Most Innovative Universities 2019 [3]

	Університет	Рік заснування		Університет	Рік заснування
1	KU Leuven (BELGIUM)	1425	6	University College London (UK)	1826
2	University of Erlangen Nuremberg (GER)	1743	7	Swiss Federal Institute of Technology Zurich (SWITZERLAND)	1855
3	Imperial College London (UK)	1907	8	University of Oxford (UK)	1096
4	University of Cambridge (UK)	1209	9	Technical University of Denmark (DENMARK)	1829
5	EPFL - Swiss Federal Institute of Technology Lausanne (SWITZERLAND)	1969	10	University of Paris Descartes (1971), бувша Sorbonne (FRANCE)	1268

В Україні сьогодні на розуміння місця науки та освіти в соціально-економічній системі держави переважно впливає помилковий концептуальний підхід щодо ефективності ринкової організації сфери науки та освіти. Вважається, що тільки ринковий попит на наукові та освітні послуги (продукцію) повинен визначати інституційну структуру цієї галузі. Багато експертів вважають, якщо ринковий попит не формує запит на фундаментальну науку і класичну освіту, то це нормально. Мовляв, сьогодні молоді люди прагнуть набути практичні спеціальності для успішного працевлаштування і це є дороговказом для сучасної інституційної політики України в науковій та освітній галузі. Безумовно, це є фактом нашого теперішнього стану речей. Але таким же незаперечним фактом є те, що ніколи і ніде у світі масовий споживач освітніх та наукових послуг не формував попит на розвиток фундаментальної науки і освіти. Це був промисел нечисленної освіченої еліти, яка усвідомлювала критичне значення розробки та набуття фундаментальних наукових знань для процвітання країни чи імперії. Усвідомлювала через опанування фундаментальних філософських та соціально-економічних наук.

Наприклад, в усіх розвинутих могутніх суспільствах еліта вкладала чимало коштів у розбудову грандіозних бібліотек для накопичення фундаментальних наукових праць, на базі яких здійснювались фундаментальні дослідження, виростали навчальні заклади університетського типу. Наприклад, величезна Александрійська бібліотека була стовпом Єгипетської та Єлліністичної цивілізації, Будинок Мудрості в Багдаді забезпечував потугу арабської цивілізації, Толедська Школа перекладачів стала фундаментом для розвитку європейських університетів і могутності імперської Іспанії, бібліотека Ярослава Мудрого відіграла величезну роль у розквіті Київської Русі-України. В 1918 році у новонародженій Українській державі, яка перебувала у стані громадянської війни та економічної розрухи, заснували і почали розбудову спочатку Національної бібліотеки Української Держави [4] і далі Української академії наук [5].

Який масовий попит обумовлював появу і підтримку цих інституцій? Яка ринкова кон'юнктура обумовлює сьогодні в багатьох провідних університетах розвинутих країн формувати величезні бюджети, призначені для поточного поповнення бібліотечних фондів

(паперових і електронних)? Такий бюджет одного «західного» відомого університету сьогодні перевищує весь бюджет Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Наведені факти засвідчують рівень інтелекту тогочасної і теперішньої правлячої еліти, для якої питання про необхідність і роль функціонування сильного наукового і освітнього середовища в становленні та розвитку економічної потуги держави не було дискусійним. Вони точно знали, що знання – це сила. Тому сьогодні в багатьох динамічних країнах успішні реформи починались саме з пріоритетного піднесення галузі освіти і науки, перш за все через збереження та розбудову традиційних інституцій науки та освіти.

Список літератури

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. збірник. – К., ДП „Інформ.-видавн. центр Держкомстату України”, 2020; та інші роки випуску. – Таблиця 1.1.
2. МОН України: проект Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» для громадського обговорення. Доступ: <https://mon.gov.ua/ua/news/gromadske-obgovorennya-zakonoprojekt-shodo-pidtrimki-ta-rozvitku-innovacijnovi-diyalnosti>
3. Reuters Top 100: Europe’s Most Innovative Universities 2019 announced / Reuters. URL:<https://www.reuters.com/article/rpbtop1002019/reuters-top-100-europes-most-innovative-universities-2019-announced-idUSKCN1S60PA>
4. Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського в 1918–1988 рр.: основні етапи розвитку. "Бібліотечний вісник", 1998, № 5.
5. Полонська-Василенко, Н. Українська Академія наук : нарис історії. – Мюнхен: Друк. "Logos", 1958.

Біла І.С.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Соціалізація економіки є процесом, який передбачає підпорядкування економічних процесів інтересам самої людини, перерозподіл результатів виробництва, поліпшення умов праці і життєдіяльності людей в напрямку реалізації соціальних цілей суспільства та спрямований на засвоєння та використання людьми соціальних норм, цінностей, шаблонів поведінки й взаємодії із суспільством з метою забезпечення нормального функціонування. Соціалізація економіки, починаючись зі створення сприятливих умов для задоволення людських потреб, завершується перетворенням людини не тільки на головний чинник виробництва, а на кінцеву його мету.

Соціалізація економіки може бути розглянута крізь призму її суб’єктів – бізнесу та держави, діяльність та пріоритети яких підлягають змінам. Саме прояви соціалізації цих суб’єктів значною мірою є фактором формування соціальної економіки, що характеризується значними перспективами трансформації ринкової економіки в напрямку вирішення проблем соціально-економічного розвитку.

Так, соціалізація є всеохоплюючим процесом, що значно видозмінює ціннісні орієнтири держави. Основними проявами соціалізації держави в сучасних умовах, на нашу думку, є: розвиток її соціальної відповідальності, соціалізація бюджету та формування суспільного добробуту. Соціальна відповідальність держави базується на визначенні та конкретизації обов’язків держави і її інститутів щодо встановлення «правил гри», тобто прийняття, а найголовніше, виконання законів, нормативних та правових документів, які спрямовані та забезпечують збереження, ефективне використання всіх ресурсів, додержання і реалізацію у повному обсязі державних соціальних гарантій та державних соціальних стандартів, створення